

SÜHREVERDÎ'DE NEFS VE İDRAK

Dr. Veysi ABDULAZİZ

Kitabe Yayınları: 60

SÜHREVERDÎ'DE NEFS VE İDRAK

Dr. Veysi ABDULAZİZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Dr. Mehmet Emin ŞAHİN

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Eylül 2023

ISBN: 978-625-99510-2-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SÜHREVERDÎ'DE NEFS VE İDRAK

Dr. Veysi ABDULAZİZ

Ankara 2023

ÖN SÖZ

Felsefe tarihi incelendiğinde nefis ve idrak konusu hemen her filozof tarafından ele alınıp incelenen temel konular arasında olduğu görülmektedir. İslam felsefesi geleneğinde de, nefis bağılı olarak ortaya çıkan ve ondan ayrılması mümkün olmayan, varlığı anlamlandırmada ve bilgiye ulaşmada önemli bir rolü olan idrak konusu ve nefisle ilişkisi önemli konulardan biri olarak görülmüştür.

İnsan, kendisinde mevcut olan nefsin özellikleriyle hayatını ve çevresini gözlemlemeye, bizzat kendisinin sebep olduğu veya kendisinden bağımsız olarak meydana gelen olayları düşünmeye, anlamaya ve değerlendirmeye çalışan bir fitrata sahiptir. İnsanın bu yapısının temelinde olan nefsin; beslenme, türünü devam ettirme, idrak etme ve aklî olarak düşünme faaliyetlerini gerçekleştirmesinde etkin olduğu ve varlığın merkezinde yer aldığı görülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle ele alınan “Sühreverdî’de Nefs ve İdrak” konulu çalışmamızda Sühreverdî’nin İshrâkî bir anlayışla insanın varlığının temelini koyduğu nefsin, idrakla ilişkili olarak dünyevî hayatta insanı nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Zira nefsin beden üzerindeki hâkimiyeti ve dolayısıyla idrak güçlerini yönetmesi filozofun temel düşünceleri arasında yer aldığı görülmektedir. Filozofa göre, idrak etme eyleminde rol alan akıl dâhil, iç ve dış idrak güçlerinin hepsi nefsin kuvveleridir ve eylemlerinde nefsin hâkimiyeti altındadırlar. Sühreverdî, ele aldığı diğer felsefî konular gibi nefis ve idrak görüşlerini de nur çerçevesinde temellendirmiştir. Filozof idrakin, dış idrak kuvveleri denilen ve duyuyla ya da bu duyu kanalıyla alınan verilerin yorumlandığı iç idrak güçlerine indirgenemeyeceğini, bedeni yöneten ve aynı zamanda nur olan nefsin etkisiyle mümkün olabileceğini dile

getirmektedir. Bu düşünceler çerçevesinde ele aldığımız çalışmada Sühreverdî'nin nefis düşüncesi ve nefsin idrak ile ilişkisinin nasıl cereyan ettiği incelenecektir.

Dr. Veysi ABDULAZİZ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
GİRİŞ	9
Hayatı	12
Eserleri	16
Felsefesi	17
Etkileri	28

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜHREVERDÎ'NİN NEFS DÜŞÜNCESİNİN KAYNAKLARI	39
1.1. Antik Yunan Felsefesi	39
1.1.1. Pisagor	41
1.1.2. Empedokles	46
1.1.3. Platon	48
1.1.4. Aristoteles	52
1.1.5. Plotinus	59
1.2. Kadim Doğu Düşüncesi	62
1.2.1. Hermetizm	62
1.2.2. İran Düşüncesi	71
1.2.2.1. Zerdüştlük	75
1.2.2.2. Maniheizm	82
1.3. İslam Felsefesi	89
1.3.1. Kindî	91
1.3.2. Fârâbî	98
1.3.3. İbn Sînâ	111

İKİNCİ BÖLÜM

SÜHREVERDÎ'NİN NEFS TEORİSİ	127
2.1. Nefsin Mahiyeti	127
2.2. Nefsin Hudusu	130
2.3. Nefsin Bekâsı	133
2.4. Tenâsüh	138
2.5. Nefsin Mertebeleri	145
2.5.1. Bedene Hayat Veren Bitkisel Nefs	145

2.5.2. İdrak Güçlerini Aktive Eden Hayvanî Nefs-----	147
2.5.3. Varlığı İdrak Edip Anlamlandırılan İnsanî Nefs -----	150
2.5.4. Sühreverdî Kozmolojisinde Feleklerin Nefsleri -----	156
2.6. Nefs Beden İlişkisi -----	162
2.6.1. Nefsin Mutluluğu -----	167
2.6.1.1. Haz ve Elem -----	171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜHREVERDÎ'NİN İDRAK TEORİSİ -----	179
3.1. İdrakin Mahiyeti -----	179
3.2. İdrakin Arzu ve Hareketle İlişkisi -----	186
3.3. Nefsin İdrak Güçleri -----	188
3.4. İdrak Türleri-----	191
3.4.1. Duyusal İdrak -----	194
3.4.2. Tahayyulî İdrak -----	208
3.4.3. Sezgisel (Huzurî) İdrak -----	225
3.4.3.1. Nur Metafiziği ve Sezgisel İdrak -----	233
3.4.3.2. Rüya ve Sezgisel İdrak -----	239
3.4.4. Aklî (Husulî) İdrak -----	244
3.4.4.1. Aklî Bilgi ve İdrak İlişkisi -----	247
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ-----	257
KAYNAKÇA-----	263